

lands-Indië te mogen verrichten. Wanneer die toelating schadelijk wordt bevonden of de voorwaarden daarvan niet worden nageleefd, kan zij door de gouverneur-generaal worden ingetrokken.¹

Tegen dit wetsartikel hadden de confessionele partijen in Nederland eigenlijk principiële bezwaren maar zij brachten die niet tot gelding omdat het maar zeer zelden voorgekomen was² (en van '30 af in het geheel niet meer voorkwam) dat een aanvraag om het Christendom te prediken werd afgewezen.

Een algemeen bezwaar dat gouverneurs-generaal en BB-ambtenaren tegen de Evangelie-prediking koesterden, was dat zij onrust wekte bij Islamieten; daarnaast werd wel gevreesd dat gekerstende inheemsen zich als het ware de gelijken zouden voelen van Europeanen. 'Hoe meer de propaganda van het Christendom in deze gewesten doordringt, des te meer', zo schreef in de jaren '30 van de negentiende eeuw de eerste gouverneur-generaal die commissaris-generaal van den Bosch, de grondlegger van het Cultuurstelsel, opvolgde, aan een vertegenwoordiger der katholieken, 'zal de zelfstandigheid der inlanders toenemen. Laat u overtuigen, het is een zaak van Nederlands belang, de missie zoveel mogelijk te beperken.'³ Een eeuw later werden van Poll en Teulings, de twee afgevaardigden van de Rooms-Katholieke Staatspartij, getroffen door de nog steeds afwerende houding van althans een deel van het BB-apparaat. 'Niet gering', schreven zij in hun rapport,

'is in Indië het aantal bestuursambtenaren die menig heidens volk maar het liefst in zijn eigen cultuur zouden laten voortleven, omdat zij, van het Christendom en zijn diepe wezen weinig of niets kennend en sommige uiterlijke cultuurverschijnselen van aesthetische aard veel te hoog aanslaand, van mening zijn dat het Christendom aan de volken, dragers dezer cultuurverschijnselen, eigenlijk niets te brengen heeft. . . . Nog talrijker is de categorie bestuursambtenaren, welke van de komst of de uitbreiding der Missie in het onder hen staande gebied alleen maar de meerdere *soesah* zien en deze liefst maar vermijden.'⁴

Zeker, het gouvernement als geheel verleende steun, ook financiële, aan de Christelijke kerken, toch gingen deze hun eigen weg en op die

¹ Deze bepaling gold ook voor inheemse 'Christenleraars, priesters en zendelingen', niet voor protestantse of katholieke onderwijzers die enig godsdienstonderwijs gaven als deel van hun algemeen onderwijs. ² In de periode 1856-1929 was 2% van de aanvragen afgewezen. ³ Aangehaald door J. Wils in *Balans van beleid*, p. 317. ⁴ Van Poll/Teulings: *Rapport*, p. 85.